

Mottagare
Regionstyrelsen

Utveckling Bokstart

Förslag till beslut

- Informationen tas emot. Önskemålet om ramförstärkning från kultur- och fritidsavdelningen kommer att hanteras och prioriteras av regionstyrelseförvaltningens ledningsgrupp, tillsammans med alla andra önskemål inom regionstyrelseförvaltningen, vid framtagandet av regionstyrelseförvaltningens förslag till mål och budget för perioden 2027–2029.

Sammanfattning

Bokstart, som är inne på sitt sjunde år av läsfrämjande insatser på Gotland, startade som ett läsfrämjandeprojekt med medel från Kulturrådet. Under projekttiden testades insatser för att sprida kunskap om små barns språkutveckling och på olika sätt uppmuntra vårdnadshavare att tidigt läsa, prata, rimma, ramsa och sjunga med sina små barn.

2021 övergick Bokstart Gotland till ordinarie verksamhet. En överenskommelse skrevs som reglerar ansvarsfördelningen mellan folkbiblioteken, regional biblioteksutveckling, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan. Andra viktiga samarbetsparter är Familjehemsenheten och Logopedmottagningen. Under projekttiden var biblioteksutveckling projektägare men övergick sedan till att samordna bokstartssamverkan med en anställd samordnare.

Bokstart Gotland består idag av både av breda generella insatser och riktade insatser. Målgruppen för hembesöken har breddats till alla föräldrar som får sitt första barn, familjehemsplacerade barn samt adopterade barn. Även de som får sitt första barn i Sverige erbjuds hembesök. Förutom hembesöken ingår en mängd andra insatser och tanken är att Bokstart ska gå som en röd tråd genom de samverkande verksamheterna så att familjerna under småbarnsåren flera gånger ska påminnas om och inspireras till läsning.

Utveckling och förbättringar av insatserna sker ständigt. Under 2026 pågår ett utvecklingsprojekt med medel från Kulturrådet för att utveckla metoder för uppföljning och utvärdering av bokstartinsatserna. En grundläggande förutsättning för arbetet är nära samverkan mellan verksamheterna i de olika förvaltningarna. Kostnaderna för insatserna gentemot familjerna utgörs främst av personalkostnader som respektive verksamhet har i sin ordinarie budget.

Men budgeterade samverkansmedel saknas vilket gör det svårt att upprätthålla samarbetet och kvaliteten på insatserna så att så många familjer som möjligt nås och inspireras av budskapet.

Ärendebeskrivning

Bokstart är en numera permanentad regeringssatsning på små barns språkutveckling genom evidensbaserade familjecentrerade metoder. Sedan 2014 har Kulturrådet fördelat projektmedel till kommuner och regioner som startat egna bokstartsatsningar. Inspiration hämtades från läsfrämjande-satsningar i Storbritannien och Danmark där man genom hembesök och bokgävor till familjer med små barn uppvisat goda forskningsresultat när det gäller små barns språkutveckling och senare skolresultat.

2018 fick Region Gotland medel från Kulturrådet för att starta ett treårigt bokstartprojekt. Projektet följdes upp i forskningsrapporten *Bokstartprojektet på Gotland - utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0-3 år* av Annika Hillbom, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier Uppsala universitet. Resultaten visade att vårdnadshavarna genom Bokstart i större utsträckning förstod läsningens betydelse för yngre barn, de började läsa tidigare, oftare och på ett mer interaktivt sätt med sina barn vilket innebär förändrade förutsättningar för utveckling av barnens litteracitet inför skolstart.

2021 övergick Bokstart Gotland till ordinarie verksamhet. En överenskommelse skrevs som reglerar ansvarsfördelningen mellan folkbiblioteken, regional biblioteksutveckling, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan. I överenskommelsen står att Bokstart står på tre ben, ett i varje förvaltning och de tre parterna ansvarar för och genomför Bokstart tillsammans. Andra viktiga samarbetsparter är Familjehemsenheten och Logopedmottagningen. Under projekttiden var biblioteksutveckling projektägare men övergick till samordning med en anställd samordnare.

2022 fick Bokstart Gotland kvalitetspriset under Förnyelsedagen med motiveringen: *Vinnaren har genom systematiskt arbete, en fullfjädrad förvaltningsöverskridande verksamhet och ett utforskande, reflekterande förhållningssätt nått goda effekter av sitt arbete. Följeforskningen visar goda resultat och Bokstart är en bra förebyggande insats med samarbete över förvaltningsgränserna för social hållbarhet.*

Bokstart Gotland består idag av både av breda generella insatser och riktade insatser. Målgruppen för hembesöken är alla föräldrar som får sitt första barn, familjemplacerade barn (0–5 år) samt adopterade barn. Även de som får sitt första barn i Sverige erbjuds hembesök.

Under 2025 genomfördes 296 hembesök. Andelen förstagångsfamiljer som tackade ja till hembesök 2024 var 78 procent. Anledningar till att man tackar nej eller att samtyckt hembesök inte genomförs uppges vara att familjen flyttat från Gotland, att man redan läser med sitt barn, sjukdom eller att man har mycket annat i sitt liv alternativt att man inte vill delta. Ambitionen är alltid att få så många som möjligt att tacka ja och familjerna erbjuds alltid besök på annan plats än hemmet. Förutom hembesöken finns en rad bokstartsinsatser i

de olika verksamheterna. Tanken är att Bokstart ska gå som en röd tråd genom alla verksamheterna och att familjerna under småbarnsåren ska påminnas om och inspireras till läsning vid många tillfällen. Bokstart Gotland utvecklas kontinuerligt för att ytterligare förbättra insatserna och nå fler.

Familjerna visar vägen - utvärdering av Bokstart Gotland

Styrgruppen för bokstartsarbetet beslutade hösten 2024 att söka utvecklingsmedel från Kulturrådet för ett projekt som ska utveckla metoder för uppföljning och utvärdering av bokstartinsatserna. I slutet av 2024 beviljades Gotland 400 000 kr. Av olika anledningar försenades projektstarten men projekttiden är nu fastställd från 1 januari till sista oktober 2026.

Genom projektet vill styrgruppen fördjupa kunskaperna kring vad i insatserna som fungerar och vad som kan förbättras för att nå fler familjer. Projektet ska utforma medskapande UX-metoder för att följa upp och utvärdera bokstartsinsatserna som sedan kan användas återkommande i verksamhetsutveckling i ordinarie verksamhet. Vi vill också öka vår kunskap kring hur barnen uppfattar hembesöken för att kunna besöken mer i linje med barnrättsperspektivet.

Målet med utvecklingsprojektet är att fler familjer ska nås av Bokstartinsatserna, fler familjer ska tacka ja till hembesök och fler hembesök ska genomföras hos de som tackat ja. Här är det viktigt att se till att vårdnadshavare med olika bakgrund och livssituation kommer till tals, särskilt vårdnadshavare med annat modersmål än svenska, med dyslexi eller andra läsnedsättningar med flera. En del i denna undersökning är att också identifiera om det finns vissa grupper som inte nås av erbjudande om hembesök eller tackar nej till hembesök, och genom medskapande metoder anpassa erbjudandet om hembesök och tilltalet i kommunikationsmaterialet.

Behov av verksamhetsmedel för samordning inom Bokstart

En grundläggande förutsättning för Bokstartsarbetet är nära samverkan mellan verksamheterna i de olika förvaltningarna. Kostnaderna för insatserna gentemot familjerna utgörs främst av personalkostnader som respektive verksamhet har i sin ordinarie budget. En ramförstärkning 2022 möjliggjorde för Biblioteksutveckling att inrätta en halvtidstjänst med ansvar att hålla ihop och utveckla insatserna och samverkan.

Men budgeterade medel saknas för gemensamma verksamhetskostnader som uppstår inom samordningsarbetet. Det gäller till exempel kostnader för tolkar, fortbildning av personal i de olika förvaltningarna, uppföljning, verksamhetsutveckling, gemensamt kommunikationsarbete och marknadsföringsmaterial. Biblioteksutveckling har tagit dessa kostnader hittills men enhetens budget har urholkats successivt när staten inte räknat upp bidraget inom KSM. Gemensamma verksamhetsmedel är en förutsättning för att behålla engagemanget i de samverkande verksamheterna och utveckla insatserna så att så många familjer som möjligt nås och inspireras av budskapet.

Bedömning

Bokstart är en permanent regeringssatsning, utformat av Kulturrådet med evidensbaserade förebyggande metoder för små barns språkutveckling som på sikt bidrar till goda skolresultat och ökad social hållbarhet. Med sitt välutvecklade förvaltningsöverskridande samarbete och utformade insatser på Gotland ökar Bokstart förståelsen av läsningens betydelse hos gotländska familjer, man läser mer, oftare och på ett mer interaktivt sätt med sina barn. Insatserna utvecklas och förbättras ständigt men verksamhetsmedel är en förutsättning för fortsatt framgångsrikt arbete med att behålla engagemanget i de samverkande verksamheterna och utveckla insatserna så att så många familjer som möjligt nås och inspireras av budskapet.

Informationen tas emot. Önskemålet om ramförstärkning om 300 000 kronor från kultur- och fritidsavdelningen kommer att hanteras och prioriteras av regionstyrelseförvaltningens ledningsgrupp, tillsammans med alla andra önskemål inom regionstyrelseförvaltningen, vid framtagandet av regionstyrelseförvaltningens förslag till mål och budget för perioden 2027–2029.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

1. Rättslig grund/ rättsligt perspektiv

Ej aktuellt

2. Ekonomiskt perspektiv

Ej aktuellt

3. Barnperspektiv

Bedömningen är att Bokstart påverkar och ökar barns möjlighet till god språkutveckling och goda läsvanor. Bokstart utgår från Barnkonventionen, bland annat med utgångspunkt i artikel 2 (inget barn får diskrimineras), artikel 3 (barnets bästa), artikel 6 (barns rätt till liv, överlevnad och utveckling), artikel 12 (barns rätt att bli lyssnade på), artikel 23 (barn med funktionsnedsättning har rätt till ett aktivt liv), 30 (barn som tillhör etniska eller språkliga minoriteter, eller som tillhör ett urfolk, har rätt till sitt språk och sin kultur).

4. Jämställdhetsperspektiv

Bedömningen är att Bokstart och dess generella insatser bidrar till att säkra likvärdiga förutsättningar för alla barn oavsett kön och familjernas livssituation. När det gäller skolresultat och intresse för läsning brukar pojkar ofta uppvisa sämre resultat än flickor. Eftersom bokstartsinsatserna genomförs tidigt i barnens liv finns förutsättningar för språkutveckling och goda läsvanor för alla oavsett kön.

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Bedömningen är att Bokstart bidrar till att säkra likvärdiga förutsättningar för alla barn oavsett var man bor och vilken livssituation familjen befinner sig i eftersom hembesöken (och andra insatser) genomförs hos alla förstagångsfamiljer över hela ön.

6. Klimat och miljöperspektiv

Ej aktuellt

Beslutsunderlag

Projektdirektiv Utvecklingsprojekt Bokstart RSF daterad 2026-01-13

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-02-25

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Maria Wennström
tf Avdelningschef kultur och fritid